

พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา: การทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้า ภายใต้บริบทการท่องเที่ยว

Songkhla Old Town Space: Architecture and Commoditization for Tourism

สุนิสา มุนิเมธี^{1*}, เก็ดตวา บุญปราก²

Sunisa Munimathee^{1*}, Kettawa Boonprakarn²

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

This research aims to study the procedure in commoditization of the architecture in Songkhla old town in the tourism context by using the qualitative method: commoditization concept, space concept and tourism concept. The study area was in Songkhla Old Town, Bo Yang, Muang Songkhla, Songkhla. Both participatory and non participatory observation, in-depth interview were employed as research instruments. The concepts of tourism and commoditization were used as a framework for analysis. The data were categorized, decoded, interpreted and also examined by triangulation.

It was found that before the tourism came, the architecture are building for a residential and commercial. In the past, the old town area was used to the trade and contact of people living in the community only. After the tourism was entered, the architecture changed to live and commerce become to commoditization in tourism context. Also participated and helped push the old town was to become one of the tourist products. The old architecture was reduced value from tourism. Songkhla old town was into commoditization by tourism.

Keywords: Songkhla Old Town Space, Commoditization, Tourism

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาในกระแสดการท่องเที่ยว งานชิ้นนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด คือ แนวคิดการกลายเป็นสินค้า แนวคิดพื้นที่ และแนวคิดการท่องเที่ยว และมีพื้นที่การศึกษา คือ ย่านเมืองเก่าสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลคือ นำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส และตีความ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่าก่อนการทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้าการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่าสถาปัตยกรรมเหล่านั้นถูกประกอบสร้างมาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและค้าขาย ทั้งย่านเมืองเก่าในอดีตเป็นเพียงพื้นที่ถนนที่ใช้เดินทางติดต่อค้าขาย และที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเท่านั้น และหลังจากนั้นสถาปัตยกรรมถูกทำให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทกระแส

การท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลาที่ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ให้คุณค่าต่อย่านเมืองเก่าที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาในอดีต ทั้งยังมีส่วนร่วมและช่วยกันผลักดันให้ย่านเมืองเก่าถูกทำให้กลายเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งทางการท่องเที่ยว ซึ่งนั่นก็คือการถอดทอนคุณค่าของสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลาเดิมให้กลายเป็นเพียงแค่อินดี้ที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาบริโภค

คำสำคัญ: ย่านเมืองเก่าสงขลา การกลายเป็นสินค้า การท่องเที่ยว

บทนำ

ย่านเมืองเก่าในอดีตบริเวณถนนนครในและถนนนครนอกเคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากต่างประเทศจากบันทึกของพระศุภย์จิณกรณ์ กล่าวว่ามีห้องแถวและอาคารพาณิชย์ตลอดสองข้างทางบริเวณย่านเมืองเก่าซึ่งมีการค้าขายเสื้อผ้า และสินค้าต่างๆ อย่างหลากหลาย จนกระทั่งกำแพงเมืองเก่าสงขลาได้ถูกทำลายลงเพื่อการขยายพื้นที่ผืนดินซึ่งก็คือ ถนนนครในและถนนนครนอกในปัจจุบัน (คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา 2554)

ดังนั้นจุดเด่นของถนนย่านนี้คงหนีไม่พ้นอาคารบ้านเรือนที่ปะปนกันในสไตล์ชิโนยูโรเปียน(อาคารพาณิชย์แบบจีนผสมแบบตะวันตก)และห้องแถวแบบเก็งจีน ซึ่งสถาปัตยกรรมทั้งสองแบบนี้(จีน-ตะวันตก)ที่เราได้เห็นและสัมผัสกันอยู่ทุกวันนี้ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเมืองสงขลา

ในปัจจุบันย่านเมืองเก่ามีธุรกิจร้านค้าตลอดสาย ทำให้มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามาเที่ยวชมสถาปัตยกรรมที่ส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์เดิมเอาไว้ กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง พร้อมเลือกซื้ออาหารหลากหลายประเภทบนถนนแห่งนี้ ทว่าย่านเมืองเก่ามีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้เข้ามาลิ้มรสอาหาร เพลิดเพลินสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชุมชนในแบบฉบับที่เป็นเอกลักษณ์ของถนนนครในและนครนอก ทำให้ย่านเมืองเก่าสงขลาได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง ที่ชื่อดังในภาคใต้

การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญต่อย่านเมืองเก่าสงขลา ทำให้ย่านนี้ก็คักไปด้วยผู้คน ที่เดินเหินจับจ่ายซื้อของทำให้เศรษฐกิจในย่านนี้มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ทั้งเป็นแหล่งทำมาค้าขายและในขณะเดียวกันก็ยังดำรงวิถีชีวิตในรูปแบบเดิม ทำให้ย่านเมืองเก่ากลายเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการปรับตัวรับมือกับการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้นทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก และเพื่อสนองตอบความต้องการที่มีการเปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยว จากเดิมที่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหรือการพบเห็นสิ่งแปลกใหม่กลายเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์โดยตรง โดยการเข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปเที่ยวอย่างลึกซึ้งมากขึ้น แนวโน้มเหล่านี้ไปสู่การทบทวนนโยบายและการปรับปรุงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวให้มุ่งไปในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ชูเกียรติ นพเกตุ 2542)

ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมถูกใช้เป็นแนวทางของท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างแพร่หลายเป็นการนำเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมต่างๆของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งวัฒนธรรมนี้เองได้ถูกทำให้เป็นสินค้าเพื่อการบริโภค อย่างไรก็ตามการใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขายในการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ชุมชนเองก็ต่างนำเอาสิ่งที่ตนมีอยู่มาใช้เป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ศิลปะพื้นบ้าน, ขนบธรรมเนียมประเพณี, ภูมิหลังของท้องถิ่น, สถาปัตยกรรม, หรือแม้กระทั่งสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น เป็นต้น โดยทรัพยากรเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการ

พัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวขึ้นในท้องถิ่น โดยแต่ละชุมชนเองนั้นก็จะมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มั่งคั่งและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งตรงนี้เองที่ได้ถูกนำไปใช้ในการ โฆษณาการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างกว้างขวาง นั่นทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อบ่งบอกถึงความเฉพาะตัวของสถานที่ท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการพยายามนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ให้บรรดานักท่องเที่ยวได้บริโภค (พิทักษ์ น้อยวงศ์ 2546)

สงขลาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดใหม่เป็นความพยายามแสวงหาทางออกและสร้างความชอบธรรมให้กับการท่องเที่ยวที่กำลังประสบปัญหา โดยนำถนนนางงามมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะทำให้ท้องถิ่นหรือชุมชนกลับมามีชีวิตชีวา และสะท้อนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ผ่านการให้ความหมายว่าเป็นวิถีชีวิตในอดีตที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งในการท่องเที่ยวบริเวณถนนนางงามได้นำความเป็นอดีตที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตชุมชนซึ่งปรากฏในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิเช่น นั่งสามล้อชมเมือง, Singora Tram Tour (นั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา) เป็นต้น อีกทั้งย่านเมืองเก่าสงขลาที่ประกอบไปด้วย ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม นั้นล้วนแล้วแต่เป็นถนนที่ผู้คนต่างใช้เดินทางติดต่อกับที่อื่นๆ และใช้ในการเดินทางติดต่อกับคนในชุมชน ทั้งยังมีตึกเก่ามากมายที่เรียงรายกันอยู่หน้าถนน แต่เมื่อสถาปัตยกรรมเหล่านั้นถูกผูกเข้ากับโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลาจึงถูกให้คุณค่าที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ย่านเมืองเก่าสงขลาในอดีตมีวิถีชีวิตของผู้คนที่ใช้พื้นที่ของถนนในการสัญจร ติดต่อกับเดินทาง มาเป็นการให้ผู้คนได้ชมความเป็นเมืองเก่าของถนนทั้งสามสาย ย่านเมืองเก่าสงขลาจึงถูกจัดเข้าในการท่องเที่ยวและถูกทำให้กลายเป็นสินค้า

จากปรากฏการณ์ข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามขึ้นมาว่าย่านเมืองเก่าสงขลาถูกสร้างหรือทำให้กลายเป็นสินค้าได้อย่างไร ในกระแสการท่องเที่ยวเพื่อที่จะทำให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเคยดำรงชีวิตตามปกติ แต่กลับถูกให้คุณค่าแตกต่างจากเดิมโดย ถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอันจะเป็นแนวทางในการสะท้อนคุณค่าของถนนนางงามและการให้ความหมายถึงการกลายเป็นสินค้าในกระแสการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาในบริบทการท่องเที่ยว

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาการทำสถาปัตยกรรมให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยใช้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด ดังนี้

แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการกลายเป็นสินค้าของ Appadurai (1968) มาวิเคราะห์ถึงการสร้างคุณค่า และการให้ความหมายของย่านเมืองเก่าของคนในสังคม ทั้งวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของย่านเมืองเก่าที่ผู้คนให้คุณค่าเป็นถนนของการสัญจร และการใช้ชีวิตตามปกติ เปลี่ยนมาให้คุณค่าว่าเป็นย่านที่มีความงามที่มีสถาปัตยกรรมแบบชิโนยูโรเปียน ที่ควรค่าแก่การชื่นชมถูกทำให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทการท่องเที่ยว ซึ่ง Appadurai (1986) อ้างถึงใน

ปฏิกิริยา ล้อมโอฬารสุขสกุล 2554) กล่าวว่ากระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commoditization) เป็นการศึกษาชีวิตประวัติของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจง และได้รับการจำแนกหรือยกเลิกการเป็นวัตถุหรือสินค้า “สินค้า” จึงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วไป กระบวนการกลายเป็นสินค้าจึงขึ้นอยู่กับ การซ้อนทับกันอย่างสลับซับซ้อนขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งเรื่องเวลา วัฒนธรรม และสังคม หากสิ่งบางอย่างมีคุณลักษณะที่แปรผันเป็นสินค้าไม่ได้ มีช่องทางนำเสนอตัวเป็นสินค้า และมีบริบทเหมาะสมต่อการซื้อขาย สิ่งของเหล่านั้นก็เป็นสินค้าด้วยตัวเองได้

แนวคิดเรื่องพื้นที่

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Lefebvre (1991) ในการนำมาศึกษาถึงการ ใช้พื้นที่ย่านเมืองเก่าในการสร้างความหมายต่อพื้นที่ย่านเมืองเก่า ซึ่ง Lefebvre (1991 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ทองสกุล 2554) ยังได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ไว้ อีกด้วยว่า พื้นที่นั้นถูกสร้าง โดยการผ่านเวลา และมักจะแสดงตัวเองในฐานะที่เป็นเหมือนดัง ชิ้นส่วนที่มาประกอบเข้าด้วยกัน โดยการเชื่อมสัมพันธ์กันด้วยเวลา ดังนั้นแต่ละพื้นที่จึงมีลักษณะทางประวัติศาสตร์ของตนเอง ประวัติของพื้นที่จึงไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากประวัติศาสตร์ของการดำรงอยู่ของพื้นที่ และเป็นผลผลิต หรือสิ่งที่ถูกผลิต จากกิจกรรมที่รวมเอาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวมาวิเคราะห์ถึงบริบทของสงขลาในกระแสการท่องเที่ยวซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวได้กล่าวถึงวัฒนธรรมของชุมชนส่งผลให้วัฒนธรรมของชุมชนถูกทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ประกอบกับกระแสการท่องเที่ยว พบว่า กระบวนการวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า ซึ่งชาวบ้านมิได้เป็นฝ่ายผู้ถูกกระทบที่จริงแล้วเขามีส่วนร่วมอย่างมากในการลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลง ประเด็นอยู่ที่ เราจะประเมินการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างไร การประเมินในเชิงลบอาจแย้งว่าผู้ประเมินมองว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่มีแก่นแท้ บางอย่างที่ควรสงวนและไม่ควรเปลี่ยนแปลง ทั้งที่จริงแล้วเราต่างตระหนักว่าสังคมมนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้ทุกวัน Picard (2008 อ้างถึงใน ยุทธกาน ดิสกุล 2553)

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ย่านเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากในบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นย่านที่มีชื่อเสียงด้านสินค้า “ของหอยบ่ออย่าง” และด้านสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสายและนำไปสู่การท่องเที่ยวในที่สุด โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น คณะกรรมการชุมชน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มสามล้อรับจ้าง เป็นจำนวน 10 คน ประเด็นที่ใช้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นประเด็นที่ศึกษาในความเป็นมาของย่านเมืองเก่าสงขลา ความหมายที่คนให้ข้อมูลนั้นในย่านเมืองเก่า กระบวนการประกอบสร้างย่านเมืองเก่าให้กลายเป็นสินค้า ในด้านของผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล กลุ่มภาคีคนรักสงขลา เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา นักท่องเที่ยว ประชาชนทั่วไป เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัททัวร์ เป็นจำนวน 10 คน ซึ่งประเด็นที่ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลรองนั้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของย่านเมืองเก่า การให้ความหมายต่อถนนย่านเมืองเก่าสงขลา โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าไปร่วมในกิจกรรม และไม่

มีส่วนร่วม โดยสังเกตกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณย่านเมืองเก่า และสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการนำมาแจกหมวดหมู่ ติความ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ก่อนการทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทการท่องเที่ยว

หากจะกล่าวถึงเมืองเก่าสงขลาที่คงจะย้อนรอย 170 ปี ที่มีการฝังหลักชัยเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385 ย่านเมืองเก่าของจังหวัดสงขลา เป็นที่รู้จักกันในนาม “สงขลาบ่อยาย” ในย่านเมืองเก่าสงขลามาจากครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย เนื่องจากในอดีตกลุ่มคน รุ่นแรกๆ ที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าขายกับต่างชาติล้วนเป็นชาวจีนที่อพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ ทั้งนี้คนจีนยังมีความสนิทสนมกับพ่อค้าชาวจีนจากพื้นที่อื่นๆ มากกว่าคนไทยซึ่งเป็นคนพื้นถิ่น เช่น คนจีนจากจีนแผ่นดินใหญ่ สิงคโปร์ เมืองมะลังกา และเมืองปีนัง ซึ่งผลจากการค้าขายกับชาวต่างชาตินี้เองได้ส่งอิทธิพลถึงรูปแบบความเชื่อ รูปแบบการดำรงชีวิต และรูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ทั้งสถาปัตยกรรมเหล่านั้นต่างถูกสร้างเป็นบ้านเรือนสำหรับอยู่อาศัย และการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ (คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา 2554) ดังเช่นเสียงสะท้อนถึงความเป็นมาในย่านเมืองเก่าในอดีตดังนี้

“เมื่อก่อนแถวนี้เป็นที่ขายของมีขายหมด ตั้งแต่อาหาร ขนมหวาน ขนมการจี่ ปาท่องโก๋ ไปจนถึงขายขายถ้วยชาม เครื่องเหล็ก ตั้งขายบั้ง ขายหน้าบ้านบั้ง ”

(ลุงทองเอก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 16 มิถุนายน 2555)

“คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่อาศัย ทำอาชีพ ค้าขายเป็นคนจีนสกเกี้ยนที่เข้ามาทำประมง จับปลา ทอดปาท่องโก๋”

(คุณตาสดู (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 7 กรกฎาคม 2555)

“วิ่งเล่นตั้งแต่ไม่รูดยาง บ้านแถวนี้เป็นห้องแถวชั้นเดียวบ้านสองชั้นบ้าง...ขายของหน้าบ้าน”

(ลุงเต้าฮวย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2555)

“แถวนี้เป็นป่าเกือบหมด มีบ้านไม่กี่หลัง บ้านใหญ่ๆเป็นของคนจีน”

(ป้าข้าวฟ่าง(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 10 สิงหาคม 2555)

“ถีบบ่อ ย พามแม่ค้าทุกของมาขายที่ตลาด แรกก่อนหาไม้ยหนุนลาดยางที่ ดินลูกรังอยู่เลย”

(ลุงจิ้มอด (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 5 มิถุนายน 2555)

“นั่งสามล้อไปโรงเรียน สามล้อมีเยอะ ราคา 50 สตางค์”

(ลุงข้าวเม่า (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 14 กรกฎาคม 2555)

“จีนที่อยู่ในย่านนี้มีสกเกี้ยน ไทหล่า กงสิ่ว แต่จิว ฮาก้า ขายของทั้งนั้น แต่สกเกี้ยนจะเข้ามาแรกๆ เจ้าเมืองก็สกเกี้ยนนะ ส่วนใหญ่ค้าขายจนร่ำรวย มีบ้านแถวนครนอก นครในทั้งนั้น”

(อาม่าเต้าหู้ยี่ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 7 กรกฎาคม 2555)

“สาวที่ตั้งขายขนมขายหน้าบ้าน ตั้งขายนิคหน้อย ใส่ใบตอง ห่อด้วยกระดาษ คนแถวนี้แหละซื้อ”

(คุณยายสัมปันนี่ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 10 สิงหาคม 2555)

“ตื่นเช้าตี 5 มาละหมาดเสร็จก็กินโรตีสานี้แหละ แล้วนั่งสามล้อแรกก่อน 50 สตางค์ ไปตลาดมั่ง ไปนู่นไปนี่มั่ง”

(เปาะจิโรตี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2555)

“แรกก่อนคนยังบ้านคนจีนเพ เป็นเจ้าคนนายคนเพนิ เขารวยแหละ เราไปปรับจ้างเขาหมุนไอติม บ้าง แยกหามบ้าง ทำทั้งเพนิ”

(คุณตาทองม้วน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2555)

คำกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของเสียงอันหลากหลายของผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในย่านเมืองเก่าที่เล่าผ่านภาพความจำในอดีต คำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ที่ชี้ชวนให้นึกถึงภาพในวันวานของย่านเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าสถาปัตยกรรมเหล่านั้นถูกประกอบสร้างมาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและค้าขาย ทั้งย่านเมืองเก่าในอดีตเป็นเพียงพื้นที่ถนนที่ใช้เดินทางติดต่อ ค้าขาย และที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเท่านั้น ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในย่านเมืองเก่าที่ส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่เข้ามาบุกเบิกและประกอบอาชีพค้าขาย ส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นมีนิสัยในการทำธุรกิจที่รู้จักเก็บออคอม ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน อยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำให้คนจีนจากแผ่นดินใหญ่ สิงคโปร์ มะละกา และปีนัง ที่เข้ามาค้าขายจนร่ำรวยสามารถนำวัฒนธรรมการสร้างอาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมที่ตนเองได้รับอิทธิพลจากการเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก เช่น โปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ เป็นต้น ได้นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมตนเองจนกลายเป็นอาคารพาณิชย์แบบจีนผสมตะวันตกหรือเรียกว่า Chino European ที่เห็นทุกวันนี้

การทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวภายในพื้นที่อำเภอเมืองสงขลานั้นนับว่าเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว ซึ่งจากเดิมจุดขายของสงขลาที่สำคัญก็คือแหลมสมิหลา ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพที่สวยงาม อย่างไรก็ตามเมื่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจัง ส่งผลให้รูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมืองสงขลาเปลี่ยนไป พื้นที่การท่องเที่ยวได้ถูกโยกย้ายจากสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งก็คือ ภายในบริเวณตำบล บ่อทราย อำเภอเมือง หรือที่เรียกกันว่าย่านเมืองเก่านั้นเอง ซึ่งภายในย่านเมืองเก่านั้นประกอบไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์ในตัวเอง ส่งผลให้ชุมชนจากเดิมที่เงียบสงบเปลี่ยนไปสู่ชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเข้ามามากขึ้น และได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากนโยบายของรัฐที่มีการจัดทำโครงการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่าเมื่อ พ.ศ. 2546 เพื่อให้เมืองเก่าซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการคุ้มครองให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ถือเป็นไปเบิกทางให้ทุกชุมชนร่วมกันฟื้นฟูและอนุรักษ์เมืองเก่าของตน และสงขลาได้ตอบรับอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ. 2554 โดยการทำให้โครงการร่างแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ซึ่งถือเป็นการเปิดตัวในการฟื้นฟูอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าทั้งยังส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัวอีกด้วย

สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมที่ชุมชนย่านเมืองเก่าได้นำมาปรับหรือประยุกต์ใช้เพื่อเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวนั้นประกอบไปด้วย การนั่งสามล้อชมเมือง นั่งรถรางชมเมือง (Singora Tram Tour) ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นล้วนต้องการนำเสนอการชมเมืองเก่า ชมสถาปัตยกรรมต่างๆของเมืองเก่าแห่งนี้ด้วยกันทั้งสิ้น

สถาปัตยกรรมที่ผ่านกาลเวลาและร่วมสมัยมาจวบจนปัจจุบัน อาคารบ้านเรือนโบราณเหล่านี้ได้กลายมาเป็นจุดสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามายังพื้นที่ ความน่าสนใจของอาคารบ้านเรือนในแถบนี้เป็นไปในรูปแบบของความแตกต่างที่ลงตัว กล่าวคือ โดยอาคารแบบสงขลาจะมีความแตกต่างจากอาคารบ้านเรือนของปีนัง ซึ่งถือเป็นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลก เมืองมะละกา และเมืองภูเก็ต เมืองเหล่านี้จะมีสถาปัตยกรรมคล้ายกันทั้งเมือง แต่อาคารบ้านเรือนเมืองสงขลาจะแตกต่าง คือ ลักษณะบ้านมีรูปแบบหลากหลายคละกันทั้งย่าน เช่น ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม อาคารพาณิชย์แบบจีนผสมแบบตะวันตกหรือเรียกว่า Chino European รวมทั้งบ้านแบบไทยและมุสลิม ผสมผสานกันอยู่ในบริเวณเดียวกัน (คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา 2554)

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบของอาคารบ้านเรือนย่านเมืองเก่าสงขลาได้ดังนี้

1. สถาปัตยกรรมแบบจีนดั้งเดิม ในย่านเมืองเก่าสงขลาจะมีห้องแถวแบบจีนดั้งเดิมทั้งชั้นเดียวชั้นครึ่ง และสองชั้น ลักษณะพิเศษของห้องแถวแบบนี้คือ เป็นห้องแถวที่มีหน้าแคบแต่ลึก หน้าก่ออิฐก้อนใหญ่ ฉาบปูนกระเบื้องมุงหลังคาทำด้วยอิฐดินเผา ใ้กิ่งฉนวนแบบจีน ชายคาจะสั้น หน้าต่างเป็นช่องขนาดเล็กและแคบไม่นิยมทำกันลาด บริเวณภายในอาคารส่วนหน้าจะใช้รับแขก มีลานโล่งเปิดกลางบ้าน และมีบ่อน้ำ เป็นการแยกการใช้สอยพื้นที่ส่วนหน้ากับพื้นที่ส่วนหลังบ้าน ซึ่งเป็นห้องครัว หรือห้องนอน

2. สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมสถาปัตยกรรมตะวันตก (อาคารไม้ผสมก่ออิฐฉาบปูน) ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวหรือสองชั้น ห้องแถวแบบนี้เป็นห้องแถวที่ก่อสร้างด้วยวัสดุก่ออิฐผสมเครื่องไม้ หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา ประตูด้านหน้าเป็นบานฝาเพ็ญแบบจีน ส่วนบนของบ้านมีช่องระบายอากาศ เป็นอาคารโปร่งตรงส่วนหน้า มักใช้สำหรับค้าขาย ส่วนตรงกลางบ้านจะเป็นลานโล่ง และบ่อน้ำ

3. สถาปัตยกรรมห้องแถวแบบชิโน-ยูโรเปียน (อาคารตึกก่ออิฐฉาบปูน) มีโถงกลางบ้านจะยังเป็นลานโล่งตามคติความเชื่อแบบจีน ในขณะที่ลวดลายประดับจะเป็นลักษณะดอกไม้และผลไม้มงคลในกรอบรูปปั้นแบบตะวันตก แต่จะไม่มีทางเดินหน้าอาคารที่เรียกว่าหงอคาเก้แบบภูเก็ต และเกาะปีนัง สังเกตบนหลังคาจะมีคาดฟ้าสำหรับนั่งรับลมทะเล

4. สถาปัตยกรรมแบบผสมจีน ยุโรป และมุสลิม เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ยังปรากฏความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยแบบจีนคือมีโถงตรงกลาง มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบยุโรปในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่อง รัชกาลที่ 6 เช่นหน้าต่างหัวเสาและมิลวดลายปูนปั้น แต่ที่นำแปลกใจคือมีลายดาว และการใช้สีอาคารเหมือนมุสลิม คือ สีเขียว สีเหลืองทอง และสีโอ๊คอ่อนของเนื้อไม้ เป็นอาคารที่มีลักษณะพิเศษสำรวจพบเพียงไม่กี่หลัง แสดงถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติศาสนา

อย่างไรก็ดีสถาปัตยกรรมต่างๆเหล่านี้ของย่านเมืองเก่า บ้างก็อยู่ในสภาพชำรุด ทรุดโทรม บ้างก็มีการต่อเติมหรือบางแห่งมีการทุบและสร้างใหม่ ซึ่งทำให้เทศบาล กรมศิลปากร ภาควิชาอนุรักษ์เมืองสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ ดูแล สถาปัตยกรรมของย่านเมืองเก่า จึงส่งผลให้มีการร่างแผนอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลาขึ้น ซึ่งได้ทำความเข้าใจกับคนในพื้นที่ในการให้อุรักษ์บ้านเก่าให้มากที่สุด หรือหากมีการต่อเติมก็ควรจะไม่ใกล้เคียงกับแบบเดิมให้มากที่สุด

“ก็อยากให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ อาคารบ้านเรือนพยายามให้เขามองเห็นคุณค่าตรงนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นต่อไปได้”

(คุณสอดไส้ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2555)

“เราพยายามสร้างปลูกฝังให้คนในชุมชนมองเห็นถึงคุณค่าของอาคารย่านเมืองเก่า ”

(คุณบ๊อบบี้ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 12 กรกฎาคม 2555)

“ส่วนของเราจะช่วยในเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้คนเข้ามาเที่ยวในย่านเมืองเก่า สงขลาให้มาก เพราะปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมความเก่า ย้อนยุคอะไรประมาณนั้น ”

(คุณชลาเปา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 20 สิงหาคม 2555)

“เราจะช่วยสนับสนุนให้เขามีกิจกรรมการจัดงานประจำปี เราช่วยจัดงาน ประชาสัมพันธ์ ใช้พวกสื่อต่างๆ แผ่นป้ายต่างๆ หรือแม้กระทั่งประวัติร้านค้าเราก็ทำให้ เราจะให้คนไปพูดคุยกับคนในชุมชนทุกครั้ง เมื่อมีการจัดงานว่าเขาต้องการอะไรบ้าง ส่วนไหนเราช่วยได้เราก็ช่วย เพื่อให้ถนนทั้งสามสายนี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ”

(คุณสุกี้ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 ตุลาคม 2555)

จากคำบอกเล่าดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงทุกฝ่ายร่วมกันผลักดันให้ย่านเมืองเก่าเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งทุกฝ่ายต่างชี้ชวนในประเด็นการช่วยกันอนุรักษ์ฟื้นฟู ประชาสัมพันธ์ ว่าสงขลาแห่งนี้ก็มีย่านเมืองเก่า ประจวบกับทุกวันนี้กระแสการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต (Nostalgia) เป็นที่นิยม ทำให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันผลักดัน เสนอชื่อย่านเมืองเก่าให้มีตัวตนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเช่นทุกวันนี้

จากที่การท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทต่อย่านเมืองเก่าในรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวในสงขลาได้พยายามฟื้นฟูและนำเอาวัฒนธรรมของผู้คน ทั้งนำเอาสถาปัตยกรรมแบบโบราณมาใช้ในการท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยการนำสามล้อ และรถราง เป็นยานพาหนะในการให้นักท่องเที่ยวได้นั่งชมเมือง ชมสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่า ซึ่งถือว่าย่านเมืองเก่าสงขลาถูกผลักดันให้กลายเป็นสินค้าในกระแสการท่องเที่ยว เช่นนี้ สังเกตได้จากมีการให้บริการของสามล้อรับ-ส่งที่หน้าพิพิธภัณฑสถานระนอง จอดรับนักท่องเที่ยวจำนวน 2 คัน ต่อวัน โดยมีราคาค่าใช้บริการรอบเล็ก ใช้เวลา 1 ชั่วโมงครึ่ง 200 บาท รอบใหญ่ 2 ชั่วโมง 300 บาท

“ส่วนใหญ่จะปั่นเข้าไปในย่านเมืองเก่า แต่ครั้งในการปั่นจะไม่เหมือนกันขึ้นกับความต้องการของคนที่ใช้บริการ แต่ส่วนใหญ่ให้แวะศาลหลักเมือง ร้านขายขนมของฝาก ถนนนครนอก นครใน นางงาม ”

(คุณตาทองหยอด (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2555)

ในด้านการให้บริการของรถรางชมเมือง (Singora Tram Tour) เป็นโครงการเที่ยวทั่วเมือง “นั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา” โดยเทศบาลนครสงขลา จัดให้บริการนักท่องเที่ยวให้นั่งฟรี มีรถรางบริการนำเที่ยว จำนวน 3 คัน คันละ 32 ที่นั่งให้บริการทุกวัน วันละ 6 รอบ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 15.00 น. โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว คือ จุดออก รถพิพิธภัณฑสถานระนอง ย่านเมืองเก่า ถนนนครใน ถนนนครนอก ถนนนางงาม ศาลหลักเมือง หาดชลาทัศน์ ปะติมากรรมทางพญานาค ปะติมากรรม 14 ชิ้นงาน สะดือพญานาค พญานาคพ่นน้ำ อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และเขาดังกวน กิจกรรมนี้เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว เนื่องจากการให้บริการฟรีตลอดเส้นทาง มีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเมืองสงขลา

“ขอบนะกิจกรรม ทำให้คนรู้จักย่านเมืองเก่ามากขึ้น แต่ขอเสียอยากให้มีจุดรับส่งเพิ่ม เพื่อเขาขึ้นตรงไหนก็ได้ ให้ออกให้มีจุดแวะหรือจุดจอดครด สามารถให้นักท่องเที่ยวเดินซื้อของ ได้แต่นี้ขับรถผ่านเลยๆ”

(คุณลุงเต้าคั่ว (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 10 มิถุนายน 2555)

“มีกิจกรรมพวกนี้ก็คือนะทำให้คนมามาก แต่ทำให้คนนั่งรถผ่านเลยๆ ไม่ได้แวะ มาแเลๆถึงก็ขับพัน”

(คุณป้าขนมบอก(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 17 มิถุนายน 2555)

“มีการนั่งรถรางไม่ค่อยดีหรอก เคนดีกว่านะ ได้ชมสถาปัตยกรรมแบบโบราณทำให้เข้าใจความเป็นไปของคนในอดีตจากสถาปัตยกรรมนะ”

(พี่โจ๊ก(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 20 พฤษภาคม 2555)

“ผมก็มาลองนั่งครับ แต่ผมฟังที่เขาบรรยายไม่ทัน มองไม่ทันด้วยครับ (หัวเราะ)”

(น้องลูกชิ้น (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 20 พฤษภาคม 2555)

“ได้นั่งก็สนุกดีค่ะ ได้ความรู้จากการชมสถาปัตยกรรมแบบชิโนยูโรเปียน ดูโน้นดูนี้ มากับเพื่อนก็ยังสนุกได้นั่งรถเที่ยวรอบเมืองด้วยค่ะ”

(น้องเค้ก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 20 พฤษภาคม 2555)

จากเสียงสะท้อนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสามล้อถูกทำให้กลายเป็นสินค้าโดยให้คุณค่าจากการรับ-ส่งคนโดยสาร กลายมาเป็นรับใช้การท่องเที่ยวโดยพานักท่องเที่ยวชมเมืองอย่างไม่ขาดสาย ในส่วนของรถรางก็ชี้ภาพให้ถึงความพยายามในการที่จะผลักดันสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ของเมืองสงขลานั้นคือ ย่านเมืองเก่า ให้เป็นที่รู้จักแก่สายตานักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาได้มีการผสมผสานของผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์ สะท้อนให้เห็นผ่านสถาปัตยกรรมในรูปแบบของบ้านเรือนต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่สงขลาฝั่งบ่อทราย ปัจจุบันเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามา ทางชุมชนจึงมีรูปแบบการอนุรักษ์สภาพอาคารบ้านเรือนเพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่โดยมีการร่วมมือกับทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการกำหนดแบบแผนการปลูกสร้างอาคารใหม่หรือแนวทางการอนุรักษ์สภาพบ้านเก่า โดยเน้นให้เกิดความเป็นรูปแบบเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นบ้านเก่าหรือการก่อสร้างอาคารใหม่โดยพยายามทำรูปแบบให้เหมือนกับสภาพบ้านเก่าแก่ให้มากที่สุด นอกจากนี้กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะที่เรียกว่า การโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ดิวิลฮาบบรรยากาศ ความคุ้นเคยครั้งเก่านั้นกำลังเป็นที่นิยมในหมู่บรรดานักท่องเที่ยว และยังมีส่วนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาเที่ยวในย่านเมืองเก่ามากขึ้น อย่างไรก็ตามไม่เพียงแต่ภาครัฐที่พยายามฟื้นฟูบูรณะให้ย่านเมืองเก่ากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น ทั้งยังมีส่วนในการประกอบสร้างย่านเมืองเก่าสงขลาให้กลายเป็นสินค้า แต่ผู้คนในชุมชนที่ค้าขายในย่านเมืองเก่าส่วนใหญ่ก็พยายามให้คุณค่าความหมาย ของย่านเมืองเก่าที่แตกต่างไปจากอดีตที่เป็นเพียงแต่ถนนเส้นหนึ่งเป็นที่อยู่อาศัย ใช้เป็นพื้นที่ค้าขายกันภายในชุมชน กลายมาเป็นพื้นที่ที่ต้องใช้รองรับการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนนั้นมีความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการร่วมกันสร้างภาพความเป็นเมืองเก่าอย่างชัดเจน คือ ชุมชนจะทำหน้าที่ดูแล ปรับปรุงสภาพบ้านเรือนที่เก่าแก่ ส่วนหน่วยงานต่างๆจะทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวในภาพลักษณ์ของย่านเมืองเก่าสงขลามีลักษณะการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆไป เพราะการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีเฉพาะภาพงูใจที่เกิดจากทิวทัศน์ธรรมชาติ แต่ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่สามารถแยกชีวิตผู้คนท้องถิ่นออกไปได้ เพราะภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นภาพของวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นเป็นตัวแสดงโดดเด่นร่วมอยู่ในเวทินั้นด้วย ประกอบกับฉากภาพที่สวยงามของสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่นักท่องเที่ยวต่างชื่นชอบและให้ความสนใจเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้สินค้าวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา นั่นก็คือ การทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้าในบริบทการท่องเที่ยว โดยการนำสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่เรียงรายกันอยู่หน้าถนนนั้นผูกเข้ากับโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าจึงถูกให้คุณค่าที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ย่านเมืองเก่าสงขลาในอดีตวิถีชีวิตของผู้คนที่ใช้พื้นที่ของถนนในการสัญจร ติดต่อกันมาเป็นการให้ผู้คนได้ชมความเป็นเมืองเก่าของถนน ย่านเมืองเก่าจึงถูกจัดเข้าในการท่องเที่ยวและถูกทำให้กลายเป็นสินค้า ซึ่งสอดคล้องแนวคิดการกลายเป็นสินค้าของ Appadurai (1986) เป็นการศึกษาการให้คุณค่าของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจง ตามแนวคิดของ Appadurai (1986) มองว่า เป็นการให้คุณค่าของวัตถุสิ่งของเช่นเดียวกับย่านเมืองเก่าสงขลาที่ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ให้คุณค่าต่อย่านเมืองเก่าที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาในอดีต ทั้งยังมีส่วนร่วมและช่วยกันผลักดันให้ย่านเมืองเก่าถูกทำให้กลายเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งทางการท่องเที่ยว ซึ่งนั่นก็คือการถูกลดทอนคุณค่าของสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลาเดิมให้กลายเป็นเพียงแค่อสังหาริมทรัพย์ที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาบริโภคนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา. 2554. เอกสารประกอบการรับฟังความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่า. สงขลา: คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. 2542. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- ปริญญญา ลีมีโอพารสุขสกุล. 2554. มวยไทย : กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พิทักษ์ น้อยวังคลัง. 2546. กระบวนการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวในภาคอีสาน. ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (โทศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธกาน ดิสกุล. 2553. ประเพณีประเพณี และอัตลักษณ์ชุมชนคลองแห. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2554. แผนงาน/โครงการอนุรักษ์พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรุงเทพฯ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

หทัยรัตน์ ทองสกุล. 2554. พื้นที่น้ำชา: พื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมของชุมชน. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Appadurai, Arjun. 1986. *The Social Life of Thing: Commodities in Culture Perspective*. New York: University of Cambridge.

Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Translated by Nicholson-Smith, Donald, London:Blackwell.

Picard, Michel. 2008. *Balinese Identity as Tourism Attraction: From Cultural Tourism to Bali*. Bali: Tourism studies.

บุคลากรกรม

ชนมบอก(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อ วันที่ 17 มิถุนายน 2555.

ข้าวฟ่าง(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2555.

ข้าวเฒ่า (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2555.

จีมอด (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2555.

เก็ก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2555.

โจ๊ก(นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2555.

ชาลาเปา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2555.

เต้าคว่ำ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2555.

เต้าหู้หี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อ วันที่ 7 กรกฎาคม 2555.

เต้าฮวย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2555.

ทองม้วน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2555.

ทองหยอด (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2555.

ทองเอก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สุนิสา มุนิเมธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2555.

